

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ
МУХАНДИСЛАРИ ИНСТИТУТИ

“ҚИШЛОҚ ВА СУВ
ХЎЖАЛИГИНИНГ
ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ”

мавзусидаги анъанавий XX - ёш
олимлар, магистрантлар ва
иқтидорли талабаларнинг илмий
- амалий анжумани

20

*XX - traditional Republic
scientific - practical conference of
young scientists, master students
and talented students under the
topic*

**“THE MODERN PROBLEMS OF
AGRICULTURE AND WATER
RECOURCES”**

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ

II қисм

Тошкент – 2021 йил, 25 – 26 май

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKACИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ
МУХАНДИСЛАРИ ИНСТИТУТИ

“ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ”
МАЪРАКИБИ АНЪАНАВИЙ XX – ЁШИ ОЛИМЛАР, МАГИСТРАНТЛАР ВА ИҚТИДОРЛИ
ТАЛАБАЛАРИНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ

II - ҚИСМ

ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТА ТАРКИБИ

1	Умурақов Ў.П.	Раис ТИҚХММИ ректори, профессор
2	Мирзаев Б.С.	Раис ўринбосари, Биринчи проректор, т.ф.д.
3	Султанов Т.З.	Раис ўринбосари, Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, т.ф.д.
4	Худайров Б.А.	Раис ўринбосари, Ўқув ишлари бўйича проректор, т.ф.д.
5	Чориев Р.К.	Раис ўринбосари, Ешлар билан ишлаш бўйича проректор, п.ф.д.
6	Хасанов Б.У.	Раис ўринбосари, Молия-иқтисод ишлари бўйича проректор, профессор
Аъзолар:		
7	Матакубов Б.Ш.	Илмий-тадқиқотлар, инновациялар ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи профессор
8	Янгиев А.А.	Магистратура бўлими бошлиғи, т.ф.д.
9	Фатхуллаев А.М.	ГМ факультети декани, доцент
10	Хасанов Б.Б.	ГТҚ факультети декани, профессор
11	Шовазов Қ.А.	ҚСМ факультети декани, доцент
12	Норов Б.Х.	ГИМ факультети декани, доцент
12	Исаков А.Ж.	ҚСХЭТ факультети декани т.ф.д.
14	Нарбаев Ш.К.	ЕРБ факультети декани, (PhD)
15	Хакимов Р.	СХТЭваБ факультети декани, доцент
16	Хамидов Ш.Х.	Типография бошлиғи
17	Ирисов Ф.Қ.	Қасаба уюшмаси раиси
18	Холматов З.М.	Иқтидорли талабаларнинг илмий тадқиқот ишларини ташкил этиш бўлими бошлиғи
19	Акбаров Д.М.	Иқтидорли талабаларнинг илмий тадқиқот ишларини ташкил этиш бўлими ходими
20	Муталов А.А.	Иқтидорли талабаларнинг илмий тадқиқот ишларини ташкил этиш бўлими ходими
21	Хуррамов М.Х.	Иқтидорли талабаларнинг илмий тадқиқот ишларини ташкил этиш бўлими ходими
22	Тўлаганов М.	Иқтидорли талабаларнинг илмий тадқиқот ишларини ташкил этиш бўлими ходими

МУҲДАРИЖА

IV ШҶББА

Қишлоқ хўжалигини механизациялаш, рақамлаштириш масалалари.

№	Муаллифлар	Мақола номи	Бет
1.	Абдуалиев Н. - талғч докторант(Ph.D), Ҳакимов Қ., Ибодов И. - талабалар, ТИҚХММИ Бухоро филиали	Ғўза қаторлари орасида суғ'ориш учун сув ва энергия-тежамкорликни таъминловчи тақомиллашган бўйлама пол ҳосил қилиш қурилмасини жорий этиш	19
2.	Абдуалиев Н. - талғч докторант(Ph.D), Ҳакимов Қ., Ибодов И. - талабалар, ТИҚХММИ Бухоро филиали	Ғўза қаторлари орасида ҳосил қилинган пол қўндаланг кесилсининг юзасини аниқлаш	22
3.	Игамбердиев А. - профессор, Беғалиев А., Ғуламов М. - магистрлар, Азимов С. - талаба, ТИҚХММИ	Қишлоқ хўжалиги техникасидан самарали фойдаланиш, техникавий хизматлар кўрсатиш тизимини тақомиллаштириш	25
4.	Шаумарова М. - профессор, Мамажанов С. - ОАЖ «ВМКВ-Agromash», Нисанбаев Н. - магистр, ТИҚХММИ	Интенсив боғ қатор орасига ишлов бериш культиватори	31
5.	Ганиев Б., Ибрагимов А. - ТИҚХММИ	Дизел двигателларида газсимон ёқилгиларни қўллаш муаммолари	34
6.	Игамбердиев А.К. - профессор, Усманова Г. - докторант, Усманов Э. - мустақил тадқиқотчи, Ғуламов М. - магистр	Ғўза қатор орасини жаматадиган илчи қурол параметрини асослаш	40
7.	Барагов М. - магистр, Поволжский государственный технологический университет	Повышения производительности и качества обработки почвы в агропромышленном комплексе	45
8.	Шаймарданов Б. - профессор, Юлдашев К. - студент	Сейтка точного высева семян на гребне при капельном орошении	49
9.	Хуррамов М. - магистр, Ҳайитов Б. - ассистент, ТИҚХММИ	Ўзбекистонда картошкачиликнинг ривожланиш тарихи ва ҳозирги ҳолати	55
10.	Пирназарова М., Ализов Ш., магистрлар, Равшанов Ҳ. - доцент, ТИҚХММИ Қарши филиали	Полиэтил экинларини экиш учун тупроқни тайёрлаш ва экиш технологиялари таҳлили	59
11.	Келдиёров Р. - магистр, Содиков А. - талаба, Равшанов Ҳ. - доцент, ТИҚХММИ Қарши филиал	Кузги донли экинлардан бўшаган тупроқларга ишлов беришнинг асосий шарт-шароитлари	63
12.	Бўриев Ф. - талаба, Равшанов Ҳ. - доцент, ТИҚХММИ Қарши филиали	Тақрорий экинлар экиш учун тупроқни экишга тайёрлашнинг ривожланиш йўналишлари	67
13.	Аралов А. - талаба, Равшанов Ҳ. - доцент, ТИҚХММИ Қарши филиали	Тупроққа ишлов беришда энергия ва ресурстежамкорликка эришиш йўллари	69
14.	Botirov R. - doktorant, TIQXMMI	Elektr tokida harakatlanuvchi haydovchisiz boshqariluvchi traktorlarning nazariy tahlili	73

15.	Убайдиллаев А. - докторант, ТИҚХММИ	Бошқариш учун агротизмларнинг тоғат этиштиришдаги ўрни	77
16.	Азимов С., Мустафақулов У. - талабалар, Беғалиев А. - магистр, Игамбердиев А.К. - профессор, ТИҚХММИ	Туман техникавий хизматлар кўрсатиш (сервис) марказини ташкил этиш	80
17.	Nashroev O. - student, Juraev A. - doctoral student, TIAME	Energy-efficient device that makes a longitudinal pawl between cotton rows	85
18.	Jo'rayev A. - assistant, Abdusharipov Sh. - talaba, TIQXMMI	G'oz za maydonlarida energiya va resurstejamkor qatqaloq yumshatgich qurilmasini qo'lash	88
19.	Ostonov Sh.S. - doktorant, Safarov Sh.T. - talaba, TIQXMMI	Buxoro viloyati sharoitida g'oz za qatorlari orasida ko'ndalang pol hosil qilish ahamiyati va pol hosil qiluvchi qurilmani tayyorlash	91
20.	Ражабов Я. - докторант, Жураев А. - талаба, ТИҚХММИ Бухоро филиали	Қатқалоқни жаматадиган илчи қурилмадан фойдаланиш технологияси	94
21.	Бабожанов А. - стажёр-ўқитувчи, Имомов К. - талаба, ТИҚХММИ Бухоро филиали	Уруғ экиш усуллари тахлили ва сабабот экинлари уруғини экиш учун мабул усулни танлаш	97
22.	Олимов Х. - (PhD), Собиров К. - талаба, ТИҚХММИ Бухоро филиали	Пактачиликда ғўза қатор ораларида бўйлама ва қўндаланг полларни ҳосил қилишнинг аҳамияти	100
23.	Qiribonov Q. - talaba, Ergashov Z. - doktorant, TIQXMMI Buxoro filiali	Biogaz olish qurilmalaridan chiqayotgan shlam (suyuq chiqindi)ni filtrlash	104
24.	Бердиалиева З., Аҳмедова Г., Ахаталиев К., Лутфуллаев А. - талабалар, Исаков А. - катта ўқитувчи, ТИҚХММИ	Экин олдида ва қатқалақ боғдан далаларга ишлов беришда ресурстежамкорлик	106
25.	Бердиалиева З. - магистр, Розимбетова З. - магистр, Исаков А. - катта ўқитувчи, ТИҚХММИ	Картошка қавағичнинг элаш-сепарациялаш илчи қисмини тақомиллаштириш	109
26.	Розимбетова З. - магистр, Бердиалиева З. - магистр, Махмудов Х. - катта ўқитувчи, ТИҚХММИ	Тупроқ-картошка аралашмасидан тутанак ақраткич қурилмаларининг функционал имкониятлари	113
27.	Обидов И. - студент, Эрматова Д. - ассистент, ТИВИМСХ	Исследование действия работы пневмогидравлического упругодемпфирующего привода в ходовой части колесного трактора	118
28.	Саломова М. - магистр, ТИҚХММИ Қарши филиали	Қишлоқ хўжалиги экинларини зараркувандалардан уйғунлашган химов қилиш	120
29.	Рахмонов Ж. - магистр, ТИҚХММИ Қарши филиали	Аҳоли ва қишлоқ хўжалик ҳудудларини табиий хусусиятли факулдада вазиетлардан муҳофаза қилиш	125
30.	Davranov E. - talaba, Aralova M. - stajyor-o'qituvchisi, Amirqulova N. - assistant, TIQXMMI Qarshi filiali	Olma sharbati chiqindisidan pektin ishlab chiqarish texnologiyasi	129
31.	Гаппаров Ш. - докторант, ТИҚХММИ	Оғуқларни майдалагич илчи қурилмалар ишлаб чиқиш бўйича иланишлар	132
32.	Содиков Ҳ. - магистр, Кодиров У. - PhD доцент, Яхшиев Р., ТИҚХММИ Қарши филиали,	Тупроқни картошка экишга тайёрлаш ва пушта олиш технологияси таҳлили	135

Маълумки, бунда n эгилтиш нуктасида энг кўп қийматни қабул қилади. Буни қуйидаги

$$\text{шартдан топиш мумкин } \frac{d^2z}{dx^2} = 0.$$

Иккинчи тартибли ҳосила

$$\frac{d^2z}{dx^2} = 0,5h_n n p_n^2 \left\{ [\cos(p_n x)]^n - n - 1 [\sin^2(p_n x)] [\cos(p_n x)]^{n-2} \right\} \quad (8)$$

ёки

$$d^2z = 0,5h_n n p_n^2 \left\{ [\cos(p_n x)]^n - n - 1 [\sin^2(p_n x)] [\cos(p_n x)]^{n-2} \right\} dx^2 \quad (9)$$

Ғўза қаторлари орасида бўйлама пол ҳосил қилиш учун қуйидагилар ўринли

ҳисобланади: $h_n \neq 0$, $n \neq 0$, $p_n \neq 0$ бўлса, унда $\frac{d^2z}{dx^2} = 0$ агар

$$1) [\cos(p_n x)]^{n-2} = 0 \Rightarrow x_{01} = \pi / 2 p_n;$$

$$2) 1 - n [\sin(p_n x)]^2 = 0 \Rightarrow x_{02} = (1 / p_n) \arcsin(1 / \sqrt{n}).$$

Топишган ечимлар асосида абсцисса x_{0i} эгилтиш нуктаси эканлиги аниқланади. Ҳисоблаш битта пол учун амалга оширилганлиги сабабли, бундай ҳолатда даврийлик кўрсатилмайди. x_{0i} ни олдин (5) ва (6) ифодаларга, олинган натижани кейин (4) ифодага қўйиб қуйидагини оламиз:

$$tg \gamma_{\omega} \geq h_n p_n \sqrt{n(n-1)/n}^{-1}. \quad (10)$$

(10) ифодани таҳлил қилиш натижаси шуни кўрсатадики, γ_{ω} ни аниқлаш орқали пол баланглигини p_n ва n нинг турли қийматлари учун аниқлаймиз.

Натижалар. Шундай қилиб, (10) ифода пол юзаси шаклининг ҳақиқий шароитда тупрокнинг физик-механик таркибига ва агротехник жиҳатдан берилган ўлчамларига боғлиқлигини белгилайди.

(3) ифодадан фойдаланиб, ғўза қаторлари орасида ҳосил қилинган бўйлама пол кўндаланг кесимининг юзасини аниқлаш мумкин[2]:

$$S_n = \int_0^{l_n} z dx = \int_0^{l_n} 0,5h_n \{1 - [\cos(p_n x)]^n\} dx \quad (11)$$

Бу ифода бир қатор математик ўзгартiriшлардан сўнг қуйидаги кўринишни олади:

$$S_n = 0,5h_n \left\{ l_n - \frac{1}{n} [(n-1)/n] \int_0^{l_n} [\cos(p_n x)]^{n-2} dx \right\} \quad (12)$$

(12) ифода $n > 1$ учун тўғри ҳисобланади. Айрим ҳолда, $n = 1$ бўлса, қуйидагича ёзиш мумкин:

$$S_n = \int_0^{l_n} 0,5h_n [1 - \cos(p_n x)] dx = 0,5h_n l_n. \quad (13)$$

Хулосалар. Шундай қилиб, (12) ва (13) ифодалар ёрдамида ғўза қаторлари орасида ҳосил қилинган бўйлама пол кўндаланг кесими юзасини берилган агротехник талабларга мувофиқ пол баланглиги ва қатор орасининг кенглигига боғлиқ ҳолда аниқлаш мумкин [3].

(13) формула орқали $h_n = 25-26$ см ва $l_n = 60$ см бўлгандаги [4] ҳисоблашлар ғўза қаторлари орасида ҳосил қилинган бўйлама пол юзаси $S_n = 750-780$ см² ни ташкил этишини кўрсатди.

Ушбу ўтказилган тадқиқотлар ғўза қаторлари орасида бўйлама пол ҳосил қилиш техник воситаларини параметрларини, шунингдек полни зичловчи каток ўлчамларини аниқлашда муҳим ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Олимов Ҳ.Ҳ. Ғўза қатор оралирида бўйлама пол ҳосил қилиш қурилмасининг технологик иш жараёнини ва параметрларини асослаш: техника фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертация автореферати. – Тошкент, 2019. – 40 б.
2. Чаткин М.Н. Кинематика и динамика ротационных почвообрабатывающих рабочих органов с винтовыми элементами / М.Н. Чаткин; науч. ред. В.И. Медведев; П.П. Лезин. Саранск: Изд-во Мордов; ун-та, 2008. -316 с.
3. Шаронов. И.А. «Разработка катка-гребнеобразователя с обоснованием его оптимальных параметров» - Дисс. ... канд. техн. наук. - Уфа-2011 –52-55 с.
4. Олимов Ҳ.Ҳ. Ғўза қатор оралирида бўйлама пол ҳосил қилиш қурилмасининг технологик иш жараёнини ва параметрларини асослаш: техника фанлари(PhD) дисс. – Тошкент 2019 – 80 б.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТЕХНИКАСИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ, ТЕХНИКАВИЙ ХИЗМАТЛАР КўРСАТИШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Игамбердиев А.К.- т.ф.д., профессор, Бегалиев А.Ш.-ҚХМ мутахассислиги 2- курс магистранти, Ғуламов М.С - ҚХМ мутахассислиги 2- курс магистранти, Азимов С.-ҚХМ факультети ҚСХТС таълим йўналиши 3- курс талабаси. ТИҚХММИ

Аннотация

Мақолада Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, Кенгаш баённомаларининг мазмун-моҳияти, унда кўтарилган масалалар ва қўйилган вазифалар доирасида қишлоқ хўжалиги техникаларидан самарали фойдаланиш, техникавий хизматлар кўрсатиш тизимини такомиллаштириш бўйича таъсирлар ва хулосалар берилган. Республика бўйича мавжуд қишлоқ хўжалиги техникалари сони таҳлил қилинган, жумладан Тошкент вилояти Бекобод тумани бўйича қишлоқ хўжалиги техникалари сони, улардан самарали фойдаланиш, техникавий хизматлар кўрсатиш тизимини яхшилаш бўйича таклифлар берилган.

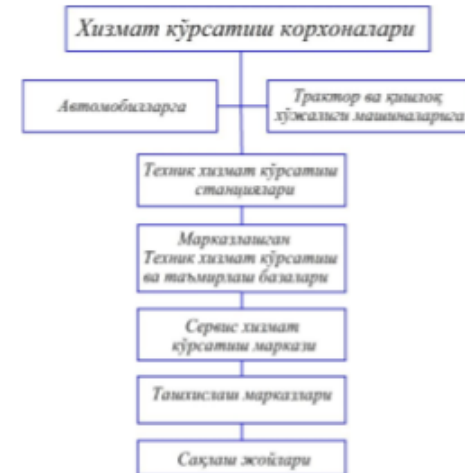
Калит сўзлар: аграр соҳа, техника, парк, техник ҳолат, техникавий хизмат, такомиллаштириш, сервис, база, модернизация, мосланувчанлик.

Кирish. Маълумки, Республикаимизнинг аграр соҳасида қишлоқ хўжалик техникаларини ишлаб чиқариш, етказиб бериш, техник хизмат кўрсатиш ҳамда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарувчиларга механизация хизматлари кўрсатишнинг ягона ўзаро боғланган тизими яратилди. Қишлоқ хўжалиги корхоналари, жумладан «Ўзагросервис» АЖ ташкилотларининг корхоналари ва машина-трактор паркларини қайта жиҳозлашга эришилди. Ташкилотлар ва улар таркибидаги корхоналарнинг, хусусан,

машина-трактор паркларининг кўрсаткичлари ва фаолиятини такомиллаштириш талаб этилмоқда. Чунки, қишлоқ ҳўжалиги техникаси паркларининг ресурсларидан тўла фойдаланиш, техникавий хизматлар кўрсатиш тизимини такомиллаштириш, модернизация қилиш самараси сезилмайдди. Қишлоқ ҳўжалиги учун ажратилган ерларнинг зарур техникалар билан тўла қамраб олиш, техникавий хизматлар кўрсатиш тизими ушбу ташкилотларнинг фаолиятида самарали бўлмайдди. Натижада уларнинг молиявий барқарорлиги ҳалигача таъмирланмай қоляпти. Жойларда қишлоқ ҳўжалик ишлаб чиқариш технологик жараёнларни ташкил этишда замонавий ёндашувлар етишмайдди. Бундан ташқари қишлоқ ҳўжалигини ишлаб чиқаришнинг тўла механизациялаш, техникалардан самарали фойдаланиш, агротехник тадбирларни ўз вақтида сифатли бажариш, назорат қилиш, агрегатларни агротехник талабларга мос ростлаш, фойдаланиш кўрсаткичларини таҳлил қилиш, носозликларни оператив бартараф этиш, диагностикалаш ва тўғри сақлаш каби кўп муаммолар ҳали ўз ечимини топмаган [1,2,3].

Масаланинг қўйлиши. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 10-май 2018 йилдаги “Қишлоқ ҳўжалигини ўз вақтида қишлоқ ҳўжалиги техникаси билан таъминлаш механизмларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3712 сон, 29-май 2018 йилдаги “Қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларга механизация ва сервис хизматларини кўрсатиш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3751 сон ва 31 июл 2019 йилдаги “Қишлоқ ҳўжалиги машинасозлигини жадал ривожлантириш, аграр секторни қишлоқ ҳўжалиги техникалари билан таъминлашни давлат томонидан қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида” ги ПҚ-4410-сон қарорларида юқорида қайд этилган, ечимини топмаган масалаларга, жумладан, қишлоқ ҳўжалигини замонавий ва сифатли техникалар билан таъминлаш, қишлоқ ҳўжалиги техникалари паркни янгилаш, техник хизмат кўрсатиш, таъмирлаш, диагностикалаш, узок муддат сақлаш, аграр секторни ҳудудларнинг табиий иқлим ва туپроқ шароитларига мос келадиган маҳаллий ишлаб чиқариладиган замонавий қишлоқ ҳўжалиги техникалари билан таъминлаш, қишлоқ ҳўжалиги техникаларини ишлаб чиқарувчи корхоналар ўртасида кооперация тизими йўлга қўйиш, техникаларга сервис хизмати кўрсатиш тизимини тўлиқ йўлга қўйиш, ишлаб чиқарилаётган техника турларини оптималлаштириш ва ҳудудларнинг табиий иқлим ва туپроқ шароитларига мослаш, янги турдаги қишлоқ ҳўжалиги техникаларининг моделларини ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш, қишлоқ ҳўжалик техникалари паркларининг мавжуд техникаларини оптималлаштириш, таъмирлаш ва сервис хизматлари кўрсатишга ихтисослаштириш, дилерлик тармоғини кенгайтириш, намунавий сервис марказларини ташкил этишга эътибор берилган [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7].

Масалани ечими. Республикаларнинг барча туманларида “Кластер тизими”га ўтиш муносабати билан қишлоқ ҳўжалиги техникалари паркидан, машина ва механизмларнинг ресурслардан тўлиқ фойдаланиш, моддий техник базани мустақкамлаш (модернизациялаш), техник ва технологик хизматлар кўрсатиш тизимини янгилаш, таъмирлаш, ташкиллаш ва сақлаш, детал, узел, агрегатлар ресурсларини тиклаш технологик жараёнларини ташкил этиш бўйича туман Марказларини яратиш мақсадга мувофиқдир. Юқорида белгилаб берилган ва бажарилиши лозим бўлган вазифаларнинг айрим жиҳатларини яхшилаш мақсадида қуйида хизмат кўрсатиш тизимини тавсия этилади (1-расм).

Юқоридаги тавсия этилган хизмат кўрсатиш тизимини такомиллаштириш қуйидаги йўналишлар бўйича бажарилиши керак:

- Дала шароитида пайдо бўладиган носозликларни бартараф этишга мосланганлиги;
- Устаконаларда буткул таъмирлашга мосланганлиги;
- Агрегат усулида носозликларни бартараф этишга мосланганлиги;
- Узел, механизм ва агрегатларни диагностикалашга (таххис қўйишга) мосланганлиги;
- Узоқ ва қисқа муддатга сақлашга мосланганлиги [4,5].

Бу тақлифлар туман миқёсида қишлоқ ҳўжалиги техникалари паркдан самарали ва тўлиқ фойдаланиш имконини беради. Юқоридаги муҳим масалаларга мувофиқ 2018 - 2020 йилларда янги қишлоқ ҳўжалиги машинасозлиги корхоналарини барпо этиш, мавжудларини модернизациялаш, техник ва технологик қайта жиҳозлаш юзасидан инвестиция лойиҳаларини шакллантириш билан бирга қишлоқ ҳўжалиги техникасининг ҳар бир тури бўйича ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш Дастурини ишлаб чиқиш вазифалари юклатилган. Бунинг учун соҳага тегишли ташкилот ва корхоналарнинг фаолиятини таҳлил қилиш, ўрганиш, қишлоқ ҳўжалигини жадал ривожлантириш истикболларидан қилиб чиқиб, қишлоқ ҳўжалиги техникаси паркни тўлиқ қатловдан ўтказиш, молиялаштириш, қишлоқ ҳўжалиги техникасини ишлаб чиқариш, етказиб бериш, техник хизматлар кўрсатиш тизимини янада такомиллаштириш бўйича тақлифлар киритиш масалалари қўйилган. Жумладан: қишлоқ ҳўжалиги техникаси паркни унификация қилиш ва жойларда техник хизмат кўрсатишни ташкил этиш; зарур эҳтиёт қисмларни ишлаб чиқариш ва етказиб бериш, қишлоқ ҳўжалиги техникасига бўлган миқдорий эҳтиёж, фойдаланишга яроқсиз ҳамда ҳисобдан чиқарилиши лозим бўлган техникани иноватга олган ҳолда уларнинг амалда мавжудлигини таҳлил қилиш ва янгилаш бўйича тақлифлар киритиш; мавжуд қишлоқ ҳўжалиги техникаси паркни ҳисобга олиш ва назорат қилиш тизимини такомиллаштириш; қишлоқ ҳўжалиги техникасига бўлган эҳтиёжни қоплаш усуллари ва йўллари аниқлаш; ишлаб чиқарилаётган қишлоқ ҳўжалиги техникасини маҳаллийлаштириш имкониятларини ўрганиш ва бошқалар. Соҳага тегишли ташкилот ва корхоналарда тайёрланадиган машина,

чиқариладиган замонавий қишлоқ хўжалиги техникалари билан янгилаш, техник хизмат кўрсатиш, таъмирлаш, диагностикалаш, узоқ муддат сақлаш масалаларини ташкил этишни таъказо этади.

Хулосалар:

1. Туманлар миқёсида қишлоқ хўжалиги учун намунавий хизмат кўрсатиш тизимини такомиллаштириш долзарб ҳисобланади. Бунда биринчи навбатда туман миқёсида техникаларни тўлиқ хатловдан ўтказиш, ишлаб чиқарилган йили бўйича тонфаларга акратиш керак бўлади.

3. Республикада маҳаллий ва қўшма корхоналарда ишлаб чиқарилаётган қишлоқ хўжалик техникаларидан туманлар (ҳудудлар) дала майдонларининг ўлчамлари (майдон юзаси, бўйи ва эни) бўйича самарали фойдаланишга мос келадиган классдаги тракторлар ва уларнинг қувватларидан юқори савияда фойдаланиш имконини берадиган қишлоқ хўжалик машиналаридан тузиш амалиётини жoriш этиш таъказо этилади.

4. Эҳтиёт қисмлар билан таъминлаш, техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишларини кам харажат ва самарали бўлишини таъминлаш учун қишлоқ хўжалик техникалари паркида жамланадиган машина ва механизмларнинг кўп маркалилигига чек қўйиш тавсия этилади.

5. Туман миқёсида қишлоқ хўжалик техникалари паркига техник хизмат кўрсатиш, таъмирлаш, таъминлаш кўйиш ва сақлашга мослашганлик кўрсаткичларини ошириш учун техникавий хизматлар кўрсатиш тизимини тубдан такомиллаштириш тавсия этилади.

6. Техникавий хизматлар кўрсатиш тизими кафолатлиниши, дилерлик хизматини ривожлантириш, янги техникалар сотиб олишда инновацион фаолият олиб бориш, эски техникаларни сотиш ишлари дилерлик хизмати томонидан кафолатли амалга оширилиши тавсия этилади. Бунинг учун “Сервис марказ”ларини яхтисослаштириш, зарур бутловчи ва эҳтиёт қисмлар билан етказиб бериш механизмларини ишлаб чиқиш тавсия этилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. “Қишлоқ хўжалигини ўз вақтида қишлоқ хўжалиги техникаси билан таъминлаш механизмларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 10.05.2018 йил ПҚ-3712 сон қарори.

2. “Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларга механизация ва сервис хизмат-ларини кўрсатиш самардорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 майдаги ПҚ-3751 сон қарори.

3. “Қишлоқ хўжалиги машинасозлигини жадал ривожлантириш, аграр секторни қишлоқ хўжалиги техникалари билан таъминлашни давлат томонидан қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 31 июлдаги ПҚ-4410-сон қарори.

4. Игамбердиев А.К., Алиқулов С., Йўлдошев Ш.У. Қишлоқ хўжалиги техникалари паркдан самарали фойдаланиш ва техникавий хизматлар кўрсатиш механизмини такомиллаштириш// Агросаноат мажмуаси учун фан, таълим ва инновация, муаммолар ва истиқболлар мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами. (1-тўплам). Тошкент. ТИҚХММИ, 22-23 ноябрь 2019 йил, 411-419 б.

5. Игамбердиев А.К., Йўлдошев Ш.У. Қишлоқ хўжалиги техникасидан самарали фойдаланиш, техник хизмат кўрсатиш тизимини янада такомиллаштириш муаммолари// Агросаноат мажмуаси учун фан, таълим ва инновация, муаммолар ва истиқболлар

мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами. (1-тўплам). Тошкент. ТИҚХММИ, 22-23 ноябрь 2019 йил, 411-419 б.

6. Сейтйимбетова З.А. Универсал сервис марказининг рационал жойлашнинг ўрнини аниқлаш// Агросаноат мажмуаси учун фан, таълим ва инновация, муаммолар ва истиқболлар мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами. (1-тўплам). Тошкент. ТИҚХММИ, 22-23 ноябрь 2019 йил, 423-426 б.

7. Ташболтаев М.Т. Универсал сервис марказини ташкил этишнинг заруратини асослаш// Агросаноат мажмуаси учун фан, таълим ва инновация, муаммолар ва истиқболлар мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами. (1-тўплам). Тошкент. ТИҚХММИ, 22-23 ноябрь 2019 йил, 427-429 б.

8. А.Ю.Усанов. Методика расчета эффективности использования машинно-тракторного парка Потенциал развития. №34. Москва, 2010. 30-32 с.

9. Агеев Л.Е., Основы расчета оптимальных и допускаемых режимов работы машинно-тракторных агрегатов. 1978, Ленинград, Колос, 296 с.

10. Гуськов В.В. Оптимальные параметры сельскохозяйственных тракторов. 1966, Москва, Машиностроение, 195 с.

11. Яковенко А, Дорошенко Л. Оптимизация режимов работы машинно-тракторных агрегатов. Сборник трудов Одесского Государственного Аграрного Университета, 2016, Украина, 282-286 с.

12. Новиков В. Д., Войцеховский К.А. Повышение эффективности сельскохозяйственного производства при использовании бортовых компьютеров машинно-тракторных агрегатов. Новости науки и технологии. № 3 (42), 2017, 3-7 с.

13. Ташболтаев М. Машина-трактор агрегатлари иш узунини оширишнинг назарий ва амалий принциплари. Монография, Тошкент, Spektrum Media Group, 2015, 88 б.

14. Ташболтаев М. Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида машина-трактор агрегатларидан фойдаланиш даражасини оширишнинг назарий-методологик асослари. Монография, Тошкент, Фан ва технология, 2016, 604 б.

15. Игамбердиев А.К., Алиқулов С. қишлоқ хўжалиги агрегатларидан самарали фойдаланишнинг назарий асослари. Ирригация ва мелiorация. 2018. № 4(14). 90-94 б.

ИНТЕНСИВ БОҒ ҚАТОР ОРАСИГА ИШЛОВ БЕРИШ КУЛЬТИВАТОРИ

¹Шаумарова М., ²Маммажанов С., ³Нишанбоев Н.Н.,

1. Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти (ТИҚХММИ), т.ф.н. профессор

2. ОАЖ «ВМКВ-Агроташ», т.ф.н., к.и.х.

3. Қишлоқ хўжалиги техникаси ва технологияларини сертифицирлаш ва синаш маркази, етакчи муҳандис (ТИҚХММИ 2-курс магистрант)

Аннотация

Мақолада интенсив боғ қатор орасидаги тупроқларни қишлоқ хўжалик агрегатлари гилдирақлари ва ишчи қисмлари таъсирда зичланиши, уларнинг салбий оқибатлари, кўчат атрофига тупроқни уюмлаш, тупроқ зичланишини бартараф этиш ва унга сифатли ишлов бериш учун комбинациялаштирилган культиватор қўллаш ҳақида маълумотлар келтирилган. Комбинациялаштирилган культиватор билан тупроққа оддий культиваторга қараганда икки баробар кўпроқ сифатли ишлов бериши асосланган. Интенсив боғларда асосан томчилатиб суғориш тизими қўлланилади. Бу эса, кўчатларнинг илдиш тизими ер юзасига яқин жойда